

Posudek disertační práce:

ANDREA ROUSOVÁ

Žánrová malba 17. a počátku 18. století v Čechách

(Ústav pro dějiny umění FFUK, 2010)

Předkládaná disertační práce Andrey Rousové má za cíl zaplnit jednu z dlouho pocítovaných mezer v poznání barokního malířství v Čechách nebo –jak píše sama autorka – „poprvé zmapovat situaci odehrávající se v dané době na umělecké scéně“ (s. 3). V odborné literatuře o malířství v Čechách 17. a 18. století lze sice na toto téma nalézt několik více či méně případných zmínek, ale s výjimkou diplomantčina výtečného katalogu *Petr Brandl – malíř neřestí pozemských: Žánrové malby v tvorbě barokního mistra Petra Brandla (1668–1735)* (Národní galerie v Praze, 2004) nedisponují domácí dějiny umění v tomto ohledu žádnou závažnější prací.

Tato situace je tím podivnější, že právě „žánr“ a „žánrová malba“ (a to především holandská) se zhruba v posledním půlstoletí těší neobyčejné pozornosti historiků umění – a to nejen z hlediska stylu a atribucí, ale především jako bitevní pole metod, které se sváří kolem možnosti či nemožnosti obsahové interpretace „žánrových“ obrazů. Tato metodologická debata přirozeně závisí na tom, jak byla „žánrová“ malba v historii chápána a je dnes definována. Proto je naprosto logické, že práce Andrey Rousové začíná „Přehledem stavu bádání a literatury“ (s. 6–8), jehož nevelký rozsah jen potvrzuje neuspokojivý stav domácího výzkumu na tomto poli. Současně – a to je třeba zdůraznit – je odrazem skutečnosti, kterou autorka konstatuje hned v „Úvodu“ své disertace: „[...] velké procento tvoří [...] dobové či pozdější kopie vytvořené především podle nizozemských předloh. Vysoký podíl dále zaujímají malby spíše průměrné nebo podprůměrné kvality, často autorsky neurčené (s. 3)“.

Následující kapitola „II. Termín >žánrová malba<“ (s. 8–10) je založena na důkladné studii Christophera Comera a Wolfganga Stechowa „The History of the Term Genre“ (*Bulletin of the Allen Memorial Art Museum*, 33, 1975/76, s. 89–94) a plynule ústí do kapitoly „III. Definice žánrové malby“ (s. 10–15). Autorka zde po několika citacích dospívá k nikoliv překvapivému, ale přijatelnému názoru (s. 12), „že současný přístup

k vymezení žánrové malby spočívá v uvědomění si určité manipulace umělce s viděnou či zažitou realitou. Primárním rysem zůstává zdůrazňovaná anonymita postav, které v podstatě reprezentují určité typy či charaktery.“V této kapitole si velmi cením části, kde se doktorandka pokusila zmapovat osudy termínu „žánr“ jak v české encyklopedické a lexikografické literatuře, tak jeho použití českými historiky umění, zejména Jaromírem Šípem (s. 12–15).

Jedním ze skutečně prubířských kamenů této disertace je její 4. kapitola: „Ikonografie a ikonologie žánrové malby“ (s. 15–23). Andrea Rousová zde poctivě a informovaně líčí proměnu studia žánrového obrazu jako problému atribuce na otázku takového obrazu jakožto nositele významu. Slovo se zde dostane všem hlavním exponentům této dosud žhavé metodologické debaty „describe or narrate“, jako jsou Eddy de Jongh, Hans Joachim Raupp, Konrad Renger, Svetlana Alpers, Lyckle de Vries, Eric Jan Sluijter, Peter Hecht, Mariet Westermann a mnozí další. Tato debata o zdrojích a významu nizozemských žánrových obrazů se pod vlivem polemicky vyostřené knihy *The Art of Describing: Dutch Art in the Seventeenth Century* (Chicago 1983), jejíž autorkou je Svetlana Alpers, rychle změnila ve vášnivou debatu o charakteru nizozemské (vizuální) kultury vůbec.¹ Vezmeme-li do úvahy „bouři“, kterou kniha Alpersové rozpoutala,² přece jen bych očekával, že Rousová nebude o této problematice jen nestranně referovat, ale zaujme vlastní stanovisko.

Domnívám se, že její snaha o zaujetí „objektivnějšího“ postoje v této debatě dostala skvělý základ v kapitolách V. a VI., věnovaných „Žánru a teorii umění od antiky po závěr 17. století“ (s. 23–30) a na ní navazující diskusi o „Hranicích mezi malířskými žánry“ (s. 30–35). Zejména druhá z nich je neobyčejně přínosná a nepochybně by vydala na samostatnou studii. Doufejme, že ji autorka někdy napíše! Je jednou z nejlepších kapitol této disertace, ačkoliv terminologické problémy by si patrně vyžádaly důkladnější analýzu (alegorie, historie, portrét). Tento problém se samozřejmě nejvíce projevuje při autorčiných rozborech „žánrových“ obrazů Hanse von Aachen (s. 42)³ nebo později tam, kde autorka diskutuje Halbaxovu pěťici obrazů reprezentujících Pět smyslů. Spíše než žánry, kterým jsou blízké formálně to – alespoň podle mého názoru – spíše jsou perzonifikace.⁴

Následující kapitoly opouštějí teritorium historiografie a metodologie a věnují se spíše vlastní problematice dějin umění. Deficit domácího materiálu je kompenzován údaji o o žánrových obrazech , které jsou zaznamenány v inventářích a další dokumentaci barokních sbírek (kap. IX. 1–10, s. 47–93). Závěrečná kapitola této práce je ↵

↵ pak věnována dílům hlavních představitelů barokní žánrové malby v Čechách – Michaelu Václavu Halbaxovi, Janu Kupeckému a především Petru Brandlovi (s. 93–143).

Ad summam chci konstatovat, že téma, která si doktorantka zvolila je krajně obtížné, poněvadž není možné je pojednat mimo kontext mezinárodních souvislostí a přitom to není problematika, která by – jak se nakonec ukázalo – pro malířství českého baroka byla meritorní. Přesto, anebo právě proto pokládám disertační práci Andrey Rousové za výtečnou a rozhodně ji doporučuji k obhajově.

↵ Prof. PhDr. Lubomír Konečný
(31. května 2010)